

О. Л. Литовченко

Фото- та кіносправа на Чернігівщині у 20–30-ті рр. ХХ ст.

У статті йдеться про основні тенденції розвитку фото- та кіносправи на Чернігівщині у 20–30-ті рр. ХХ ст.

Ключові слова: фотосправа, кіносправа, націоналізація, Всеукраїнське фотокіноуправління, товариство фотоаматорів, кінопересувка, кінофестиваль.

В статье анализируются основные тенденции развития фото- и кинодела на Черниговщине в 20–30-х гг. XX в.

Ключевые слова: фотодело, кинодело, национализация, Всеукраинское фотокіноуправление, общество фотоаматоров, кинофестиваль.

The article is about the maintrends of the development in photography and cinema to graphy in Chernihiv regionin the 20–30-ies ofthe 20th century.

Keywords: Photography, cinematography, nationalization, All-Ukrainian Photoand Cinema Administration, a society of amateurphotographers, a portable filmprojector, a filmfestival.

Соціально-економічні зміни, що відбулися в країні після революційних подій 1917 р., сприяли поширенню ідеологічного впливу радянської влади у суспільстві. Нові політичні та економічні процеси впливали на інші сфери суспільної життєдіяльності, в тому числі і культурний розвиток. Безперечно, такі види мистецтва, як фотографія та кіно, не могли залишатися осторонь соціалістичних віянь та мали перетворитися на активний інструмент агітаційного спрямування. Тому дослідження вказаного культурно-рознавчого аспекту розвитку українського соціуму є важливим історичним питанням. Вивчення функціонування фото- та кіносправи на Чернігівщині 20–30-х рр. ХХ ст. є актуальним дослідницьким завданням також і тому, що ця тема залишається малодослідженою в українській історіографії.

Слід підкреслити, що у вітчизняному історіографічному доробку існує небагато спеціалізованих праць, в яких би комплексно досліджувалися питання розвитку фото- та кіносправи в період 20–30-х рр. ХХ ст. по Україні в цілому, не кажучи вже про окремі її регіони. Винятків із зазначеної тенденції дуже мало, і

серед них слід виокремити праці О. Кузюк, в яких висвітлюються процеси кінофікації УРСР у 30-ті рр. ХХ ст. [16], історія управління українським кінематографом [18], розкривається суспільно-політичний аспект розвитку українського радянського кіно революційного періоду [17], а також досліджується фінансування кінематографу в УРСР у роки першої п'ятирічки [19].

Питання становлення та функціонування органів політичної цензури та українського радянського кіно у 20-х рр. ХХ ст. висвітлене в праці Т. Стояна [32]. Прикладом історичного дослідження окресленої тематики, здійсненого у джерелознавчому руслі, є праця Б. Гершевської, в якій проблема висвітлюється стосовно Східної Галичини [11]. Питання становлення кіноосвіти в Україні періоду першої третини ХХ ст. вивчав Р. Росляк [31]. Про основні тенденції кінематографу незалежної України йдеться в монографії І. Зубавіної [14]. Значну увагу історії українського кінематографу (з урахуванням історичних періодів життя країни) приділяв і французький дослідник Л. Госейко [12].

Отже, здебільшого досліджувалися питання, пов'язані з історією розвитку кіносправи в Україні в цілому та окремі аспекти мистецтвознавчого аналізу проблеми. Натомість фотосправі (як одній з галузей промисловості), фотомистецтву та фотодокументалістиці дослідники приділяли значно менше уваги. Так, однією з перших спроб цілісного дослідження розвитку вітчизняної фотографії є праця О. Трачуна "Фотографія в Україні 1839–2010". У даній книзі йдеться про комплексне дослідження історії розвитку українського фотомистецтва з точки зору вивчення різних напрямків його життєдіяльності [33].

Щодо регіонального аспекту проблеми необхідно зазначити, що не існує окремих праць з дослідження фото- та кіносправи на Чернігівщині у 20–30-ті рр. ХХ ст. Втім можливість реалізації історичного дослідження із зазначених питань характеризується не тільки цікавою тематичною спрямованістю, але й цілковитою забезпеченістю необхідними джерелами. Окрім архівних справ, зокрема, щодо діяльності Губернського відділу народної освіти, деякі відомості з даної тематики можна одержати з періодичних видань того часу (матеріали газет "Червоний стяг", "Известия" та "Більшовик"). Наявний комплекс джерел потребує ґрунтовного вивчення, що сприятиме здійсненню всебічного історичного аналізу проблеми.

Метою статті є виявлення на базі архівних документів та місцевих періодичних видань того часу основних тенденцій

розвитку фото- та кіносправи на Чернігівщині в післяреволюційні часи та у період становлення радянської держави.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання: з'ясувати ступінь наукової розробки проблеми, вивчити основні тенденції розвитку фото- та кіносправи на Чернігівщині у 20–30-х рр. ХХ ст. як однієї з галузей промисловості та знаряддя ідеологічного впливу на суспільство.

Відповідно об'єктом дослідження стали установи та організації, що створювалися для розвитку фото- та кіносправи. Предметом вивчення є діяльність цих установ та організацій, їх вплив на агітаційну та пропагандистську роботу радянської влади.

Хронологічно дослідження охоплює період 20–30-х рр. ХХ ст., який безпосередньо пов'язаний із становленням тоталітарної радянської влади та всеохоплюючим процесом соціалістичного будівництва в країні.

Територіальні межі дослідження – територія колишньої Чернігівської губернії та Чернігівської області (після 1932 р.).

Початок 20-х рр. ХХ ст. увійшов в історію України як період становлення радянської влади та всеохоплюючого процесу націоналізації усіх галузей промисловості. Не оминув процес виведення з приватної форми власності в державну і фото- та кіноустанови [4, арк. 6]. Були націоналізовані й приватні фотомайстерні Чернігова, зокрема, фотомайстерня В. Гольдфайна – одного з найвідоміших чернігівських фотографів першої половини ХХ ст. [5, арк. 25].

У цей період відбулася повна реорганізація фото- та кіногалузі. У 1922 р. було сформовано Всеукраїнське фотокіноуправління (далі – ВУФКУ), яке мало монопольний вплив на фото- і кіновиробництво та контролювало всі кінематографи України і підсобні їм установи. Губфотокіно, яке існувало до цього часу, реорганізувалося у Губвідділ. Були видані розпорядження, згідно з якими відповідні органи на місцях мали здійснити невідкладну передачу ВУФКУ всіх кінематографів та установ кіновиробництва [30, с. 2].

Так, у грудні 1922 р. до Чернігівського губвиконкому було направлено офіційного листа від ВУФКУ, де йшлося про те, що до Чернігівського відділення ВУФКУ не було передано кінотеатр "Міраж". Такий факт вступав у протиріччя з існуючими урядовими вимогами, які передбачали, що по всій території України, за допомогою місцевих органів влади, має бути здійснено плановий та систематичний прийом до ВУФКУ всіх діючих та недіючих

кінотеатрів. Наголошувалося на тому, що зосередження всієї кіносправи в руках одного державного органу (ВУФКУ) регулюється цілою низкою наказів вищих органів влади, в яких зазначено те, що місцеві органи влади не тільки мають не чинити опір у справі передачі всіх кінотеатрів з усім їхнім майном ВУФКУ, але і сприяти цьому процесу. До того ж у жовтні 1922 р. сесія ВУЦВК прийняла "Кодекс законів про народну освіту УСРР", де було прописано і те, що всі права на майно кіноустанов (будівлі, інвентар) мало отримувати ВУФКУ. Саме тому в кінці вищезгаданого листа зазначалося про те, що Чернігівський губвиконком має в дуже стислі терміни передати кінотеатр "Міраж" до Чернігівського відділення ВУФКУ та всіляко сприяти виконанню згаданого закону про кінематограф [1, арк. 171].

На Чернігівщині в ці роки працювали і так звані кінопересувки (пересувні кінотеатри. – Авт.), одна з них постійно обслуговувала Чернігів, а інші – села та агітпункти. В 1921 р. і в м. Конотоп було створено постійно діючу кінопересувку та організовано діапозитивну майстерню [36, с. 2]. Цей процес відзначався інтенсивністю: в планах роботи Чернігівської Губполітпросвіти на жовтень, листопад та грудень 1924 р. планувалося організувати 5 кінопересувок [6, арк. 21, 23].

У кінці 1926 р. визначався такий перелік документів, необхідних для подачі до Окрадмвідділу приватною юридичною особою для того, щоб одержати дозвіл на роботу театру, кінотеатру, книжкової крамниці, книжкового кіоску, клубу, бібліотек чи кінопересувок:

1. Заяву про дозвіл (зазначити прізвище, ім'я та по батькові відповідальної особи).
2. Гербову оплату 3 крб 30 коп.
3. Список персонального складу службовців підприємства за формою № 3, в 2-х примірниках.
4. Обліковий лист підприємства за формою № 4 в 3-х примірниках.
5. Персональну анкету за формою № 5 в 3-х примірниках на відповідальну особу.
6. Дві посвідчені фотокартки на відповідальну особу.
7. Копію статуту або договору.
8. Підписку про обов'язок щомісяця подавати до Окрадмвідділу та Державне політичне управління (далі – ДПУ) відомості за формою № 3 про зміну службовців.

9. Підписку про обов'язок повідомляти Окрадмвідділ про зміну відповідальної особи.

10. Коли порушується клопотання про дозвіл на місце прилюдних видовищ, треба ще, крім вищезазначеного, подати акт огляду помешкання.

Також пропонувався перелік документів, які повинні подавати до Окрадмвідділу державні установи та професійні й громадські організації для реєстрації підприємств, яким належать театри, кінотеатри, кінопересувки, книжкові крамниці, книжкові кіоски, клуби, бібліотеки, музеї, виставки, сільбуду:

1. Заяву про реєстрацію, де зазначалося прізвище, ім'я та по батькові відповідальної особи.

2. Список персонального складу службовців підприємства за формою № 3 у 3-х примірниках.

3. Обліковий лист підприємства за формою № 4 в 3-х примірниках.

4. Персональну анкету на відповідальну особу за формою № 5 в 3-х примірниках.

5. Дві посвідчені фотокартки на відповідальну особу.

6. Підписку про обов'язок щомісяця подавати до Окрадмвідділу та ДПУ відомості за формою № 3 про зміну службовців.

7. Підписку про обов'язок повідомляти Окрадмвідділ про зміну відповідальної особи.

8. Коли реєструється місце прилюдних видовищ (театри, кінотеатри тощо), треба, крім зазначеного, подати акт огляду помешкання [12, арк. 15].

Також визначалися і документи, котрі повинна подавати до Окрвідділу приватна особа для того, щоб одержати дозвіл на відкриття театру, цирку, кіно, книжкової крамниці та книжкового кіоску:

1. Заява про дозвіл (зазначити прізвище, ім'я та по батькові, де мешкає, соціальний стан, що робив до революції і до часу подачі заяви).

2. Гербову оплату 3 крб 30 коп.

3. Копію посвідки на проживання.

4. Опис персонального складу службовців підприємства в 3-х примірниках за формою № 3, що при цьому додається.

5. Обліковий лист підприємства в 3-х примірниках за формою № 4, що при цьому додається.

6. Персональну анкету власника або адміністратора в 3-х примірниках за формою № 5.

7. Дві посвідченні фотокартки власника або адміністратора.

8. Підписку про обов'язок, щомісяця подавати до Окрадмвідділу та ДПУ відомості за формою № 3 про зміну службовців.

9. Підписку про обов'язок повідомляти Окрадмвідділ про зміну відповідальної особи.

10. Підписку про те, що прохач не судився, не притягався до адміністративної відповідальності та про те, що він не служив в органах поліції та жандармерії.

11. Коли приватна особа звертається за дозволом на діяльність театру або кінотеатру, треба було, окрім вищезазначених документів, ще подати акт огляду помешкання.

12. Висновок Райвиконкому про те, що він не заперечує проти дачі дозволу [12, арк. 15 зв.].

Для одержання дозволу на фото справу до Окрадмвідділу приватній особі потрібно було подати такі документи:

1. Заяву про дозвіл (зазначити прізвище, ім'я та по батькові, де мешкає, соціальний стан, що робив до революції та до моменту подачі заяви).

2. Гербову оплату (3 крб 30 коп.).

3. Копію посвідки на проживання.

4. Персональну анкету в 2-х примірниках за формою № 5, що при цьому додається.

5. Обліковий лист підприємства в 2-х примірниках за формою № 4, що при цьому додається.

6. Підписку про обов'язок вести пронумеровану та прошнуровану за печаткою Райвиконкому книгу для запису замовлень на фотографування.

7. Підписку протягом 2-х років зберігати всі негативи.

8. Підписку про те, що не був засуджений, не притягався до адміністративної відповідальності і що не служив в органах поліції та жандармерії.

9. Висновок Райвиконкому про те, що він не проти видачі дозволу.

При цьому додавалася примітка, що визначних моменталістів (фотографів. – Авт.) лише реєстрували в Райадмвідділі.

Також визначалися і документи для приватних юридичних осіб, які потрібно було подати до Окрадмвідділу, щоб одержати дозвіл на фотосправу:

1. Заява про дозвіл (зазначити, хто буде відповідати за роботу, та його прізвище, ім'я та по батькові).

2. Гербову оплату 3 крб 30 коп.

3. Обліковий лист підприємства в 2-х примірниках за формою № 4.

4. Персональну анкету в 2-х примірниках за формою № 5 на відповідальну за роботу особу.

5. Підписку про обов'язок вести пронумеровану та прошнуровану за печаткою Райвиконкому книжку для запису замовлень на фотографування.

6. Підписку про обов'язок зберігати протягом 2-х років всі негативи.

7. Копію статуту або договору.

8. Висновок Райвиконкому про те, що він не заперечує проти видачі дозволу [12, арк. 16].

Для реєстрації комерційної фотосправи державними установами, професійними та громадськими організаціями до Окрадмвідділу повинні були подаватися наступні документи:

1. Заяву з проханням зареєструвати в Окрадмвідділі фототательє (в заяві зазначити, хто буде відповідати за роботу: його прізвище, ім'я та по батькові).

2. Обліковий лист підприємства за формою № 4 в 2-х примірниках.

3. Персональну анкету за формою № 5 в 2-х примірниках на відповідальну за роботу особу.

4. Підписку про обов'язок вести пронумеровану та прошнуровану за печаткою Райвиконкому книжку для запису замовлень на фотографування.

5. Підписку про обов'язок зберігати всі негативи протягом двох років [12, арк. 16 зв.].

22 грудня 1926 р. начальник ДПУ надіслав керівнику Адмінвідділу Чернігова лист, в якому говорилося про реєстрацію кінопересувок. Зокрема, зазначалося, що не з'явилися на реєстрацію низка кінопересувок: робпартклубів у Чернігові, м. Добрянці (сьогодні – селище міського типу Добрянка), м. Острі, стаціонарна установа при сільбуді, кіноустанова при сільбуді та залізнично-дорожній клуб у Сновську (сьогодні – м. Щорс), кіноустаткування в м. Городні та інших місцях.

У кінці листа Окрвідділ ДПУ просив у найстисліший термін провести облік всіх кінопересувок та стаціонарних кіноустановок як у Чернігові, так і на периферії. Організації ж, які уникали реєстрації, згідно з постановою № 64 та доповненнями до неї, пропонувалося притягнути до відповідальності [2, арк. 427].

Так, у квітні 1927 р. до Городнянського адмінвідділу було подано заяву від жителя м. Городні Рафаїла Мойсеєва Гафмана, який просив дозволу займатися фотографією. У цій заяві він також зазначав, що займався фотографією до революції та до моменту подання заяви [2, арк. 339]. Також у фондах Державного архіву Чернігівської області зберігається і звітна інформація про підприємство, на якому працював Рафаїл Гафман [2, арк. 346], а також його особиста анкета [2, арк. 348–348 зв.].

Рафаїл Гафман подав довідку про те, що він дійсно є мешканцем м. Городня та проживає по вул. Черновуса, 4 [2, арк. 340]. Ним також було надано низку розписок: про зобов'язання вести прошнуровану та пронумеровану книгу, в яку буде внесена інформація про всіх, хто фотографувався [2, арк. 341], про те, що зобов'язувався зберігати негативи терміном два роки [2, арк. 342], та про те, що під судом і слідством не перебував, у поліції і жандармерії не служив [2, арк. 343].

Станом на 22 вересня 1927 р. на Чернігівщині за архівною інформацією існували такі кінотеатри, клубні кіноустановки та фотостудії: кінотеатр ім. Раковського, що знаходився за адресою Чернігів, вул. Шевченка, 17, клубні кіноустановки при Партклубі (обслуговувала всі клуби Чернігова), при сільбуді у м. Остер, при Нардомі у м. Городня, при сільбуді в с. Дроздовиця Городнянського району, при сільбуді в с. Тупичів, при Залізничному клубі в м. Сновськ (сьогодні – м. Щорс), фотостудія В. Ю. Гольдфайна в м. Чернігів по вул. Карла Лібкнехта, 19, фотостудія І. І. Ібаєва в м. Чернігів по вул. Радянська, 13, фотостудія А. З. Гитіна у м. Чернігів по вул. Радянська, 13, фотостудія І. М. Утевського у м. Чернігів по вул. Шевченка, 42, фотостудія В. Н. Вольфоської у м. Сновськ (сьогодні – м. Щорс), фотостудія Я. С. Кутана у м. Любеч, фотостудія Х. І. Фрейдкіна в м. Сновськ (сьогодні – м. Щорс), фотостудія М. Г. Насідкіна у м. Добрянк (сьогодні – селище міського типу Добрянк), фотостудія Г. Є. Осадченко (адреса не вказана- Авт.), фотостудія О. С. Леонова у м. Радуль (сьогодні – селище міського типу Радуль) [2, арк. 532, 533–533 зв.].

Фотознімки мали різну тематику: фото жертв бандитизму, фото, де зображувались землеробські роботи, та ін. Ці знімки переводилися на діапозитиви та надавалися для кінопересувок [36, с. 2]. Такі кінотеатри працювали також для різних організацій та установ. Наприклад, в одному з номерів газети "Красное знамя" за травень 1922 р. йдеться про те, що в клубі конвойного

полку Чернігівського гарнізону демонструвалися фільми революційного змісту [27, с. 2].

Разом з тим проводилися різноманітні тематичні заходи. Наприклад, 26 червня 1922 р. просто неба було влаштовано фотосеанс, на якому демонструвалася фотопостановка на тему "Про хлібний займ", а також показували діапозитиви з приводу голоду у Поволжі [35, с. 2]. Також для Всеукраїнської виставки "Голод" робили знімки голодуючих дітей в Чернігові [29, с. 2]. Така тематика фотовиставок мала під собою певний ідеологічний підтекст.

На поч. 1920-х рр. діяльність радянського кінематографу полягала в щоденному показі кіносеансів, що включали в себе тематику побутового, наукового та історичного характеру, велика увага приділялася картинам революційно-агітаційного змісту. Саме фіксування революційних моментів входило і до основних завдань роботи фотографів [3, арк. 9].

Та незважаючи на те, що відбувалися досить активні дії влади з розбудови фото- та кіносправи, в місцевій пресі зазначалося, що на кінець березня 1922 р. становище у чернігівських кінематографах було досить скрутним: кінофільмів у наявності не було, тому доводилося по декілька разів ставити одну і ту ж кінокартину. Тільки в травні 1922 р. ситуація покращилась — було отримано нові кінокартини [10, с. 2].

Фотомистецтво з часом все більше охоплювало любителів даної справи. Тому не випадково, що на початку 1927 р. у Чернігові було організовано товариство фотоаматорів (тоді до нього входило близько 30 осіб). Ця організація навіть облаштувала спеціальну бібліотеку, виставку та оголосила конкурс фоторобіт серед членів товариства. Також у пресі зазначалося про організацію секції фотоаматорів по всіх робітничих клубах, а Окрпрофрада при помешканні клубу радторгслужбовців надавала кімнату для лабораторних занять товариства [25, с. 4].

Товариство фотоаматорів уже з листопада 1927 р. почало влаштовувати лекції з техніки фотографування та його значення для радянської влади. Так, перша лекція, яка проходила в будинку ім. К. Лібкнехта (сучасний Чернігівський обласний філармонійний центр фестивалів та концертних програм. – Авт.), мала назву "Моментальне знімання". Ця лекція влаштовувалась у зв'язку зі зйомкою членами товариства святкування десятиріччя Жовтневої революції в Чернігові. Лектором зазначався Лукашевич, вхід для бажаючих був вільний [8, с. 4].

Чернігівське товариство фотоаматорів організувало і різноманітні фотокурси. Наприклад, керівництво цього товариства зверталось до культвідділу Окрпрофради з проханням, щоб кожна профспілка командувала по кілька своїх осіб на курси фотографії. Це робилося з метою підготовки майбутніх інструкторів фотогуртків при робітничих клубах. Навчання планувалося проводити по вечорах. Для тих осіб, яких командувала профспілка, курси були безкоштовні, а інші мали внести невелику плату для того, щоб можна було організаторам покрити витрати на різноманітні навчальні досліди та матеріали [26, с. 4]. Так, планувалося 15 % всієї кількості місць на курсах надавати членам профспілок безкоштовно [20, с. 4].

Зокрема, 16 листопада 1927 р. товариством фотоаматорів була організована лекція з фотографіями-початківцями на тему раціонального проявлення експонованих фотопластин. Розмову мав проводити Зайцев, який був одним із членів цього товариства [21, с. 4].

Фотокурси мали на меті здійснити серйозну теоретичну і практичну підготовку організаторів та керівників фотогуртків при робітничих клубах, а також кадрів робітничих фотокореспондентів. З боку влади наголошувалося на тому, що цій громадській засаді повинні приділити серйозну увагу всі професійні організації, що командують на фотокурси своїх працівників, а також усі культурно-освітні організації [22, с. 4].

Фотокурси, лекції та різноманітні фотогуртки достатньо добре популяризували фотосправу в Чернігові. Так, у квітні 1935 р. у газеті "Більшовик" виходить стаття про школяра, який за допомогою шкільного фотогуртка змайстрував фотоапарат. Також він мав виконати шкільне завдання – зробити фотогазету про кращих учнів школи. Однак внаслідок того, що в місті існувала проблема з фотоприладдям, цей школяр не міг досить тривалий час купити фотоплівку [9, с. 4].

Дефіцитною була і кіноплівка, вітчизняне виробництво якої збільшилося тільки з середини 1930-х рр. Так, в одному з випусків газети "Більшовик" за 1935 р. вийшла стаття М. Яришева (начальника основного цеху Шосткинської кіноплівочної фабрики), в якій йшлося про вітчизняну кіноплівку, яка поступово витісняє з торгових полиць іноземну [37, с. 4].

Таким чином, розвиток виробництва фото- та кіноприладдя з часом зростав, але в середині 1930-х рр. повністю задовольнити попит населення та організацій без імпортової продукції не міг.

23 вересня 1933 р. відбулася нарада кінобригадирів Конопського міжрайагентства Українфільму, де було зазначено, що профінплан виконано лише на 30 % щодо пересувних і на 50 % щодо стаціонарних кінотеатрів. Причинами цього визначили великі розтрата, крадіжки та відсутність культмасової роботи навколо кіно. Постановили всю роботу по кіносправі поставити на рейки соціалістичного методу праці (соцзмагання, популяризація рішень партії та уряду, здійснювати гасла Й. Сталіна про культурно-заможне життя колгоспників і т. д.) [7, арк. 2].

Також у 1933 р. на збиральницьку кампанію в Менському районі було організовано культкомбайн, але бажаних результатів він не приніс у зв'язку з недобросовісним виконанням його членами своїх обов'язків. У Городнянському районі створений культкомбайн влаштував фотовиставку. Конопському району, в свою чергу, бракувало кіномеханіків [7, арк. 3].

На поч. 1934 р. по області організовувалися пересувні колгоспні кінотеатри з таким складом: пересувка, масовик, патефон або гармоніст, актори естради та адміністратор. Вони мали проводити роботу перед показом фільму: розповідати про зміст фільму, популяризувати рішення партії, проводити підготовку до посівної кампанії [7, арк. 31].

На 1934 р. Трестом Українфільм були визначені такі завдання по кіносправі: забезпечити роботу кожної пересувки не менш 24 екрано-днів по пересувках та 10 – по стаціонарних кінотеатрах, проводити культурно-просвітницьку роботу і відвідувати з пересувками та культурно-просвітницькою роботою найвіддаленіші населені пункти [7, арк. 32].

У 1935 р. для покращення посівної кампанії для пересувок та стаціонарних кіноапаратів по Чернігівському облвідділу Українфільму було розроблено план зйомки так званих просвітницьких кіногазет [7, арк. 72]. Вони у I декаді (1–10 серпня) мали висвітлювати хід збиральної кампанії по колгоспах та одноосібному сектору, виконання збору врожаю, розгортання соцзмагань, а також розповідати про ударників та лжеударників праці. У II декаді (10–20 серпня) кіногазети мали сповіщати про стан сільськогосподарського реманенту, про боротьбу з втратами врожаю і тому подібне. Під час III декади (20–30 серпня) в просвітницьких матеріалах мало йтися про виконання хлібопоставки державі, про роль комсомолу в збиранні врожаю, про культобслуговування колгоспників (стінгазети, польові газети) та про те, як колгосп виконує постанови партії та уряду про розвиток тварин-

ництва. У IV декаді (1–10 вересня) ці газети мали висвітлювати виконання виробничого плану по бригадах та результати хлібозаготівельної компанії [7, арк. 73]. Отже, кіносправа, була невід'ємною частиною агітаційної політики Радянської влади.

Середина 1930-х рр. ознаменувалася переходом кінотеатрів на звукове кіноустаткування. Так, у 1935 р. у Чернігові вже демонструвалися звукомовні фільми: "Крестьяне", "Партизанська дочка", комедія "Три товариша" [34, с. 4]. А вже в квітні того ж року вживалися заходи для будівництва 20-ти нових звукових кінотеатрів по районах, зокрема в Городні та Бобровиці. Так, Облвідділ Українфільму командировав своїх інструкторів до районів для організації будівництва нових кінотеатрів [24, с. 3].

У квітні 1935 р. до Чернігова прибула бригада "Союзкінохроніки" на чолі з оператором Т. Койфманом. Бригада мала завдання зняти звуковий кіножурнал про М. Щорса [13, с. 4].

У період травневих свят влаштовувалися дитячі кіносвята, де протягом кількох днів школярі дивилися кінокартини [23, с. 4]. Окремо по районах організовувалися кінофестивалі колгоспної молоді. Наприклад, Ріпкинський кінофестиваль відкрився доповіддю "Про історію кіно та досягнення радянської кінематографії" [15, с. 4]. У грудні 1935 р. такий кінофестиваль охопив 16 районів [28, с. 3].

Загалом 1930-ті рр. характеризувалися високою популярністю серед населення фото- і кіносправи, розвитком інфраструктури цієї галузі, впровадження звукового кіноустаткування та появою багатьох фотолюбителів, навіть серед школярів. За допомогою товариства фотоаматорів, влаштування різноманітних фотоконкурсів та фотовиставок, організації кінопересувок та проведення кінофестивалів, фотомистецтво та кіносправа на Чернігівщині в післяреволюційний період поступово розвивалися і слугували засобом пропаганди революційної ідеології в суспільстві та агітації за соціалістичне будівництво в країні.

Література

1. Державний архів Чернігівської області (далі – Держархів Чернігівської обл.), ф. Р-15, оп. 1, спр. 183, 183 арк.
2. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-67, оп. 5, спр. 36, 660 арк.
3. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-593, оп. 1, спр. 472, 9 арк.
4. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-593, оп. 1, спр. 675, 141 арк.
5. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-593, оп. 1, спр. 686, 79 арк.
6. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-593, оп. 1, спр. 1850, 62 арк.

7. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-771, оп. 1, спр. 44, 85 арк.
8. Альперович Г. Лекція по фотографії / Г. Альперович // Червоний стяг. – 1927. – 5 листопада, № 555. – С. 4.
9. АНСО. "Без платівок не сфотографуеш" // Більшовик. – 1935. – 14 квітня (№ 85). – С. 4.
10. В кинотеатрах: [Хроника] // Красное знамя. – 1922. – 17 мая, № 107. – С. 2.
11. Гершевська Б. Джерела з історії кіно у Східній Галичині у 1896–1939 рр. / Б. Гершевська // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія "Історичні науки". – 2010. – № 22. – С. 59–63.
12. Госейко Л. Історія українського кінематографа. 1896–1995 / Л. Госейко. – К. : КІНО-КОЛО, 2005. – 461 с.
13. Звуковий кіножурнал про М. О. Щорса // Більшовик. – 1935. – 6 квітня, № 79. – С. 4.
14. Зубавіна І. Б. Кінематограф незалежної України: тенденції, фільми, постаті : монографія / І. Б. Зубавіна // ІПСМ АМУ. – К. : Фенікс, 2007. – 296 с.
15. Кінофестиваль // Більшовик. – 1935. – 15 грудня, № 286. – С. 4.
16. Кузюк О. М. Кінофікація УРСР в 1930-ті роки / О. М. Кузюк // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 44, № 2. – С. 150–155.
17. Кузюк О. М. Українське радянське кіно 1930-х років: суспільно-політичний аспект / О. М. Кузюк // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 41, № 11. – С. 123–128.
18. Кузюк О. М. Управління українським кінематографом у 1930-х роках / О. М. Кузюк // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 48, № 6. – С. 156–164.
19. Кузюк О. М. Фінансування кінематографа в УСРР в роки першої п'ятирічки / О. М. Кузюк // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 53 (№ 10). – С. 114–118.
20. Курси фотоаматорів // Червоний стяг. – 1927. – 26 листопада № 571. – С. 4.
21. Лекції по фотографії: [У фотоаматорів] // Червоний стяг. – 1927, 16 листопада, № 562. – С. 4.
22. Лукашевич Ю. Допомогти роботі фотокурсів / Ю. Лукашевич // Червоний стяг. – 1927. – 23 грудня, № 594. – С. 4.
23. Ми задоволені з кіносвята // Більшовик. – 1935. – 8 травня, № 103. – С. 4.

24. Нові звукові кінотеатри у районах // Більшовик. – 1935. – 10 квітня, № 82. – С. 4.
25. Організація товариства фотоаматорів // Червоний стяг. – 1927. – 23 лютого, № 370. – С. 4.
26. Організація фотокурсів: [У фотоаматорів] // Червоний стяг. – 1927. – 16 листопада, № 562. – С. 4.
27. Передвижній кінематограф: [Хроніка] // Красное знамя. – 1922. – 17 мая (№ 107). – С. 2.
28. Перші дні кінофестивалю // Більшовик. – 1935. – 17 грудня, № 288. – С. 4.
29. Работа по фото: [Хроніка] // Красное знамя. – 1922. – 17 мая, № 107. – С. 2.
30. Реорганизация фото-кино: [Хроніка] // Красное знамя. – 1922. – 17 мая, № 107. – С. 2.
31. Росляк Р. В. Кіноосвіта в Україні (перша третина ХХ століття) / Р. В. Росляк. – К. : ПП "ЕКМО", 2006. – 226 с.
32. Стоян Т. А. Українське радянське кіно та політична цензура 1920-х років / Т. А. Стоян // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 51, № 9. – С. 58–63.
33. Трачун О. Й. Фотографія в Україні 1839–2010 / О. Й. Трачун. – Харків, 2010. – 216 с.
34. У Чернігові // Більшовик. – 1935. – 14 березня, № 59. – С. 4.
35. Фоторабота: [Народное образование] // Красное знамя. – 1922. – 15 июля (№ 158). – С. 2.
36. Что делает губернский политпросвет: [По Чернигову] // Известия. – 1921. – 2 июля, № 143. – С. 2.
37. Ялишев М. За високу марку радянської кіноплівки / М. Ялишев // Більшовик. – 1935. – 11 листопада, № 258. – С. 4.